

Različitost i posebnost dio jedinstvenog mozaika

Piše: Edin Smailović

O autoru

Edin Smailović rođen je u Bijelom Polju 1980. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završio je u Bijelom Polju. Završio Filozofski fakultet u Sarajevu, grupa-istorija, 2005. godine. Od 2007. godine zapošljen je u Centru za kulturu Bijelo Polje, trenutno na poziciji rukovodioca Narodne biblioteke Bijelo Polje. Do sada objavio zbirku poezije "Prolaznost" i monografiju "Bjelopoljske muftije". Učestvovao na brojnim stručnim i naučnim konferencijama, kao i kulturnim manifestacijama u zemlji i inostranstvu.

Crna Gora je država, ali po veličini i broju stanovnika objektivno je mikroregija. Na malom prostoru egzistira relativno veliki broj različitih etničkih i vjerskih grupa.

Pripadam onoj kategoriji ljudi koja smatra da je ovo šarenilo naša velika blagodet i da će to budućnost samo potvrditi. Suživot je riječ koju ne volim. Prije bih rekao zajednički život jer mi zapravo zajednički i živimo, pa mi ovaj prefiks nekako izgleda rogovatno i neprirodno. Bošnjaci u Crnoj Gori dijele svoj životni prostor zajedno sa Crnogorcima, Srbima, Hrvatima, Albancima, Romima. Kada je riječ o kulturi, običajima i jeziku, temama koje tretira ovaj zbornik, to je nešto o čemu se može pisati opširno, ali sam za ovu priliku odabrao da ove teme obradim iz jedne sasvim lične perspektive. Naime, živim u Bijelom Polju, tu sam proveo najveći dio dosadašnjeg života.

Određeni dio života proveo sam van granica Crne Gore, što mi je, vjerujem, pored obrazovanja i posla kojim se bavim, omogućilo bolji uvid u našu stvarnost kada je suživot u pitanju.

Nažalost, pitanja kao što je na primjer jezik, uglavnom su predmet političke upotrebe ili bolje reći zloupotrebe i često se poteže u izbornim kampanjama i raznim političkim kalkulacijama.

U mom neposrednom komšiluku žive Crnogorci, Srbi i Romi. Od djetinjstva znam šta su Božić i Vaskrs. Znam i za Đurđevdan, kada bi najveseliji bili naše komšije Romi. Živimo u vremenu kada su sva tri pojma i kultura i običaji i jezik, predmet politizacije i manipulacije. U posljednje vrijeme, nažalost, i predmet određenih projekata sa sumnjivim profesionalnim standardima. Da bih čitaoca bolje uputio u situaciju na ova tri polja, podijelio sam ih po segmentima.

Kultura

Bošnjački narod u Crnoj Gori izgradio je svoj osoben nacionalni identitet, čiji je jedan od temelja svakako i kultura.

Ali, kultura po difoltu, ne može i ne smije biti tretirana kao hermetički zatvorena cjelina u nacionalnom ili državnom ili bilo kom drugom smislu. Kultura je duhovno bogaćenje, pa je njeno širenje na uslovno kazano druge, nužnost, ali i ljepota zajedničkog života. Tako su ilahije, kaside i sevdalinke nešto što se na ovom prostoru vezuje za Bošnjake, ali u njihovom izvođenju uživaju i ostali. Takođe, nesporno je da je Čamil Sijarić jedan od najvećih književnika u Bošnjaka, ali je on nesporno i jedan od najvećih pisaca Crne Gore. Ista je stvar i kada je u pitanju kulturna baština Bošnjaka u Crnoj Gori. Džamija u Pljevljima, najpoznatija u Crnoj Gori, dio je kulturne baštine, odnosno kulture Bošnjaka u Crnoj Gori, ali je takođe i dio kulturne baštine Crne Gore. Ne vjerujem da postoji iko ko razglednicu iz Pljevalja može zamisliti bez ove ljepotice. Dakle, kada je kultura u pitanju, jako je

Paljeljenje lila-
izvor radio Petnjica

bitna vizura iz koje se na određenu kulturu gleda. A za to je mnogo bitno ono što je u obrazovnom programu, ali i ono što se dešava u obrazovnom procesu. Jako je važno da shvatimo da je ono što pripada uslovno kazano drugima zapravo i naše, jer je prostor jedinstven i samo ga ludaci mogu na bilo koji način dijeliti. Dakle, kultura Bošnjaka u Crnoj Gori dio je kulture države Crne Gore. Takođe, kultura Bošnjaka Crne Gore sa svojim osobenostima je dio kulture Bošnjaka kao naroda. Crna Gora sa ovakvim shvatanjem kulture i kulturnih identiteta može samo biti na dobitku. Ali dok ovo shvatanje postane dominantno trebaće puno rada na polju kulture i obrazovanja.

Vjerujem da je ovakav pogled na kulturu način za prevazilaženje etničkih i vjerskih zidova u cijeloj regiji, ne samo u Crnoj Gori.

Običaji

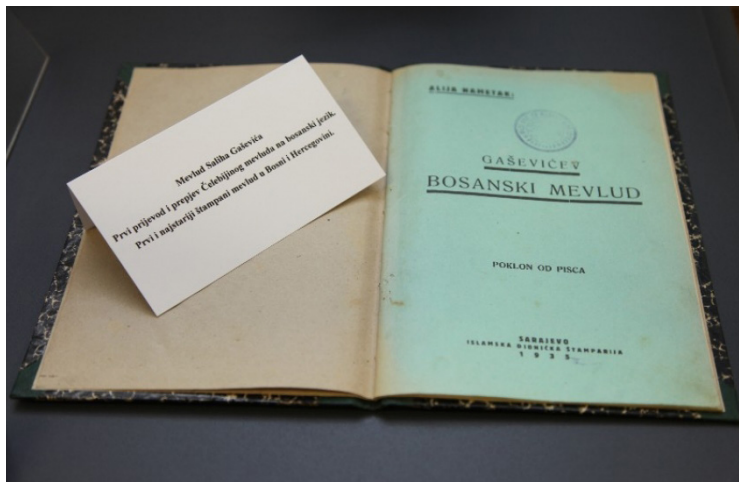
Bošnjaci Crne Gore su se formirali kao specifična etnička grupa sticajem istorijskih okolnosti. Islam je jedna od neodvojivih identiteskih obilježja Bošnjaka, ali je u svakodnevni život stanovništva utkano i puno običaja naslijeđenih iz predislamskog perioda, ali i običaja primljenih od drugih etničkih grupa sa kojima vjekovima dijelimo isti prostor. Takođe, ne treba zanemariti činjenicu ni da su Osmanlije takođe u islam koji su donijeli na ove prostore, utkali i puno svojih turskih predislamskih običaja.

Ja sam se ovdje zbog prostora ograničio na one običaje koji su u raznim oblicima i pod raznim imenima ostali zajednički Bošnjacima i ostalim etničkim grupama sa kojima dijele ovaj prostor.

Jedan karakterističan primjer je proslava Aliđuna, početkom avgusta. Kod

Mevlud Saliha Gaševića
izvor *Preporod.info*

pravoslavnih hrišćana pandan ovom danu je Ilindan, a zapravo i jedni i drugi slave dan slovenskog paganskog boga Peruna, kojeg je tokom hristijanizacije zamijenio svetac Ilija Gromovnik. Takođe, postoji još niz običaja zajedničkih za sve etničke grupe koje egzistiraju na ovom prostoru.

Tu su i običaji da se za određene dane ne upražnjavaju nikakve radne aktivnosti, što je opet vezano za predislamsku i predhrišćansku tradiciju ovih prostora.

Posebno je na ovim prostorima interesantan običaj obilježavanja Đurđevdana. Ovaj dan proslavljaju bukvalno sve etničke grupe u Crnoj Gori (Srbi, Crnogorci, Romi, Hrvati itd..). Katolici u Crnoj Gori zbog gregorijanskog kalendara ovaj dan obilježavaju 23. aprila, a ostali 6. maja.

Istina je da se ne radi ni o kakvom prazniku vezanom za hrišćansku i islamsku tradiciju, već se radi o danu koji je obilježavan u davna vremena, a vezan je za buđenje prirode, odnosno početak novog ciklusa života na Zemlji.

Jezik

Jezik Bošnjaka Crne Gore je bosanski. Salih ef. Gašević tako kaže: „Moliše me kolašinski prviši de ti nama mevlud bosanski napiši“. Ja govorim bosanski, ali odlično razumijem srpski, crnogorski i hrvatski. Ne treba mi prevodilac ni za jedan od po-

menutih jezika. Mislim da je Crna Gora našla dobar model kako da ova četiri jezika budu izučavana u obrazovnom sistemu. I da, vraćam se na priču o kulturi. Sve zavisi od toga kako gledamo na stvari, da li to stavljamo u negativan ili pozitivan kontekst. Ilustrovaću to sljedećim primjerom. Nedavno je organizovana škola na bosanskom jeziku za bošnjačku djecu iz Crne Gore u dijaspori. Rekao sam da je to odličan projekat jer će djeca pored bosanskog naučiti još i srpski, crnogorski i hrvatski. Na taj način će moći da komuniciraju sa 20 miliona ljudi u regiji.

Moći će bez problema da čitaju Sijarića, Rebronju, Selimovića, ali naravno i Ratkovića, Asanovića, Ščešanovića, Kiša, Krležu. Koji to prostor ima tu privilegiju da se preko jednog jezika upozna sa još tri?

Zaključak

Sve je do nas. Do toga kakvu ćemo kao država voditi kulturnu i obrazovnu politiku. Sa uspješnom kulturnom i obrazovnom politikom, čiji akcenat uvijek mora biti na integraciji bez asimilacije, kultura, običaji i jezik biće samo različitosti koje nas ujedinjuju i bogate, naravno.

Ali je, pored obrazovne i kulturne politike, bitna i promjena stava političkih elita. Onog trenutka kada jezik, kultura i običaji budu prepušteni onima koje to iskreno zanima, kada prestanu bilo kakva politička muljanja, a izlivi šovinizma i rasizma budu oštro kažnjavani, tada će se svim ovim pitanjima moći prići bez predrasuda.